

بنیاد فرهنگ اسلامی

کوشانیپور، و آثار

احمدصادق اردستانی

گستره جوامع بشری خواهد بود. بدین جهت، چاپ قرآن، و چاپ و نشر کتاب‌های علمی و دینی، که موجب آگاهی و دانایی خلق نسبت به خدا و معارف اسلام می‌گردد، بارزترین و مفیدترین و ماندگارترین مصداق «صدقه جاریه»، و حتی موجب مغفرت و بهره‌گیری مؤسس چنین اقدامی، بعد از مرگ وی معرفی شده است.

در بیان امام صادق(ع): **مُصْحَفٌ يَخْلُقُهُ**^۶، در بیان رسول خدا(ص): **هَلِمًا عَلَمُهُ وَنَشْرُهُ**...^۷ به عنوان صدقه جاریه مفید پس از مرگ معرفی شده، و پیامبر(ص) در بیان دیگری فرموده است:

المؤمن إذا مات وترك ورقة واحدة عليها علم، تكون تلك الورقة يوم القيامة، سترًا فيما بينه وبين النار، وأعطاه الله تبارك وتعالى بكل حرف مكتوب عليها، مدينة أوسع من الدنيا سبع مرّات.^۸

عقیده به عنصر «صدقه جاریه» و «باقیات الصالحات»، در فرهنگ اسلامی، در طول تاریخ، منشأ کارآیی‌های فراوان و آثار ماندگار مختلفی گردیده است.

احادیث اسلامی، تأسیس «قنات» را برای جاری ساختن آب، به عنوان سرمایه اصلی برای آبادانی و عمران^۱ درختکاری را به عنوان عنصر کشاورزی بهره‌رسان و اشتغالزای^۲، ساختن خانه را برای «ابن السبیل» به منظور اسکان در ماندگان^۳ تأسیس «دار الإیتام» را جهت پذیرایی و حمایت بی‌پناهان^۴ و بالاخره تأسیس بیمارستان و آسایشگاه را، به عنوان بنیادها و مراکز خیری و ماندگار، جهت امداد و خدمات به نیازمندان و خلاصه صدقه جاریه و باقیات الصالحات، معرفی کرده است.^۵

موارد فوق بسیار ارزشمند و مفیده بوده و درخور تقدیر است و در جوامع اسلامی هم هزاران نفر بدان اقدام کرده و میلیون‌ها نفر هم از آن بهره گرفته‌اند و سامان یافته‌اند. اما به هر حال، این گونه صدقات جاریه، عمدتاً جنبه مادی داشته و در عین حال، مشکلات فراوانی از زندگی خلق خدا را برطرف نموده و به آنان حیات بخشیده است.

ولی این معنا را هم نمی‌توان نادیده گرفت که اگر صدقه جاریه، در قالب اقدام فرهنگی صورت گیرد، افزون بر این که چنین اقدامی «فرهنگساز» برای سایر خدمات انسانی می‌گردد، آثار آن ماندگارتر و مفیدتر، و شعاع آن وسیع‌تر، و فراگیرتر، در

۱. من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۱۷؛ بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۸۱-۱۸۲.
۲. همان.
۳. میزان الحکمه، ج ۹، ص ۲۷۲.
۴. همان.
۵. سوره کهف، آیه ۴۶؛ بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۸۲.
۶. من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۱۷.
۷. میزان الحکمه، ج ۹، ص ۲۷۲.
۸. وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۶۸، ابواب صفات القاضی، ج ۶۳.

آری، عقیده به چنین احادیثی، برای افراد آگاه و توانمند مؤمن و دوراندیش و علم دوست، موجب گردیده که در کشورهای اسلامی، برای چاپ و نشر قرآن کریم و کتاب‌های دینی، صدها مؤسسه فرهنگی تشکیل گردد، و با ارائه معارف دین خداوند، در جهت آگاهی و دانایی و تنویر روح و فکر انسان‌ها، گام‌های مثبت و مؤثر برداشته شود، که از جمله آنان «بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور» در ایران است.

رازهای موفقیت

رازهای موفقیت و توانایی این تاجر بزرگ، که او را از بسیاری از ثروتمندان و توانگران و حتی برخی از نیکوکاران ممتاز می‌ساخت، قابل خلاصه کردن در موارد زیر است:

۱. اخلاص در عمل، سرمایه‌ معنوی عظیمی بود که به تلاش و کوشش این تاجر نیکوکار، رنگ و بوی عطرآگینی می‌بخشید. مال و ثروت فراوان و مسائل وابسته به آن، او را هیچ‌گاه از یاد خدا و عبادت غافل نمی‌ساخت، و حتی سوگواری و روضه خوانی‌های ماه محرم و سایر مواقع را طوری ترتیب می‌داد که، با طلوع آفتاب پایان پذیرد، و در آن کمتر شایبه «ریا» و شهرت طلبی راه یابد.

۲. داستان تلاش و پشتکار خستگی ناپذیر محمدحسین، که به زیارت خانه خدا نیز موفق شده بود، داستان تکان دهنده و آموزنده‌ای است. او عقیده داشت: انسان در هر کاری که آن را شروع می‌کند، باید آن قدر هوشیار باشد و تلاش کند که نفر اول باشد، نه نفر دوم. بدین جهت در شبانه روز بیش از سه ساعت نمی‌خوابید و شب‌ها هم در خانه، به عنوان یک فریضه دینی به کار و فعالیت می‌پرداخت، وقتی هم از او می‌پرسیدند: چرا در منزل کار می‌کنی؟ پاسخ می‌داد: من مجبورم شب در خانه کار کنم؛ زیرا همکاران شب‌ها به خانه خود می‌روند، اگر آنان در محل کار می‌ماندند، من هم در بیرون به کار ادامه می‌دادم.

۳. تواضع و فروتنی، شیوه افراد اصیل و خودساخته است. آنان همچون درختان، هرچه پربارتر شوند، شاخه‌های آنان پایین‌تر می‌آیند. اما خوی افراد ثروتمند و توانمند عموماً، خوی نخوت و غرور و تکبر و تبختر است، و گاهی هم به بیان امام علی (ع): ثروت و قدرت، انسان را به مستی و فقدان خرد می‌کشاند.^۹ ولی حاج محمدحسین کوشانپور، که از تجار و ثروتمندان سرشناس آن روز ایران بود، با این همه، از تواضع و فروتنی بارزی برخوردار بود. با همگان حشر و نشر داشت، با افراد تهی دست و عادی نشست و برخاست می‌کرد، به همه احترام می‌گذاشت و حتی از نظریه‌ها و انتقادهای دیگران سود می‌برد، و در جهت پیشبرد اهداف خویش استفاده می‌کرد.

۴. کوشانپور در عین حالی که برای توسعه دارایی خود

تلاش مؤسس

محمدحسین کوشانپور، فرزند حاج زین العابدین کتابچی، به سال ۱۲۹۷ ش، در خانواده‌ای مذهبی و مستدین، در «خوانسار» چشم به دنیا می‌گشاید. وی پس از هفت خواهر، تنها فرزند پسر خانواده بود که همراه اعضای خانواده به اصفهان مهاجرت می‌کند.

شغل حاج زین العابدین، کتابفروشی بود و با داشتن یک مغازه کوچک در اصفهان، به این کار فرهنگی ادامه می‌داد. محمدحسین، هنوز دوران کودکی خود را می‌گذرانید که به خاطر هوش سرشار، ذوق سلیم، فطرت پاک و استعداد فوق العاده، توانست کمک کار مؤثر و کارسازی برای پدر شود تا جایی که پدر را برای خرید و فروش کتاب، از آمدن به مغازه بی‌نیاز گرداند.

در آن روزگار، برای خریداری کتساب با چارپایان به «هندوستان» مسافرت می‌کردند، و محمدحسین در سن یازده سالگی، برای خریداری کتاب با وسایل آن روز به «هندوستان» مسافرت کرد، و با معامله و خریداری کتاب از ناشران معتبر و سالخورده، با موفقیت به ایران بازگشت و در اثر رونق کار و شهامت کم نظیر، اعجاب همگان را برانگیخت.

محمدحسین، در حالی که پدر را از دست داده و به آغوش خاک «تخت پولاد اصفهان» می‌سپارد، برای بهره‌گیری بیشتر از توان و استعداد خویش، در زمینه چاپ و پخش و نشر کتاب و توسعه کار، در حالی که ۲۴ سال داشت، به سال ۱۲۹۷ ش به تهران مهاجرت می‌کند و با سرمایه فراوانی که در اثر تلاش و پشتکار به دست آورده بود، به چاپ و نشر کتاب‌های بیشتری ادامه می‌دهد، و در این کسار از آن چنان مکنت و شهرتی برخوردار می‌گردد که به سال ۱۳۰۰ در حالی که ۲۷ سال داشت، به عنوان اولین ناشر معتبر و سرشناس ایران شناخته و معرفی می‌شود.

نهایت تلاش را به کار می گرفت، با نهایت دقت ضوابط شرع مقدس و روح تعبد را پاس می داشت، و با وجود این که این گونه افراد برای افزایش ثروت و سود بیشتر خویش گاهی منافع مادی را بر مسؤولیت دینی و مصالح شرعی مقدم می داشتند، او هرگز حاضر نمی شد برای سود بیشتر، خلاف شرعی را مرتکب شود. بدین جهت وقتی برای اجاره مغازه های او در بهترین نقطه مرکزی تهران، برای مشروب فروشی مراجعه کردند، و حاضر به پرداخت اجاره بهای سنگینی هم شدند، او زیر بار نرفت، و دارایی و ثروت خویش را وسیله گناه و موجب انحراف و انحطاط و بدبختی دیگران قرار نداد.

در اواخر عمر هم که وی به بیماری سرطان مبتلا شده بود، وقتی پزشکان برای مداوای او، نوشیدن مقداری شراب را تجویز کردند، تن به این کار نداد گفت:

خوردن شراب حرام است، و امام جعفر صادق (ع) هم فرموده است: خداوند متعال، در چیزی که حرام شده، دوا و شفا قرار ن داده است.^{۱۰}

۵. حشر و نشر با ادبا، علما، و نویسندگان و اهل قلم و علم دوستی، ویژگی دیگر اخلاقی و اجتماعی وی بود. برای این منظور او در خانه خود را به روی این گروه ها باز گذاشته بود و همواره خانه وی محل آمد و رفت و تجمع ادبا، علما، شعرا، نویسندگان، مترجمان و استادان دانشگاه بود، که بر حسب مورد به هر گروهی در جهت چاپ و نشر آثار آنان مساعدت مادی و معنوی می کرد و به تشویق و حمایت می کوشید.

۶. یاری نهی دستان و تهیه سرمایه برای افراد ناتوان عائله مند، از خصوصیات دیگر این تاجر متدین و مردم دوست بود، به گونه ای که وی با صرف بخشی از دارایی خویش، برای افراد بیکار و بدون سرمایه توانست، سرمایه اولیه کار فراهم کند و آنان را به شغل و تلاش و تأمین زندگی شرافت مندانه برساند، چنانکه همین روحیه مردم دوستی و مظلوم نوازی او موجب گردیده بود که گاهی در دادگاه ها شرکت کند و از حق مظلومینی که مورد ستم افراد قدرتمند قرار می گرفتند، داوطلبانه و بدون چشم داشت مادی، از آنان رفع ظلم گرداند.

۷. عفو و گذشت؛ طبیعی است که، افراد موفق و نیکوکار، به همان میزانی که مورد تمجید و ستایش افراد صالح قرار می گیرند، در مقابل از شر حسودان و بدخواهان و رقیبان نیز در امان نخواهند ماند. حاج محمد حسین کوشانپور هم، با چنین برخوردها و کارشکنی هایی مواجه می گردید، اما فطرت پاک، روح سالم و بلند نظری او سبب می گردید که بگوید: «با بد اندیش هم، نکویی کن...»^۹. و با عفو و گذشت و اغماض از

بدی بدخواهان به راه خیر و صواب خویش ادامه می داد.

۸. این تاجر آگاه و متدین، که با امکانات مادی خویش، محورهای مختلف خدماتی و نیکوکاری و کمک رسانی به مردم را پیموده بود، بر اثر روح علم دوستی و حشر و نشر با کتاب و علما و دانشمندان و مشاهده زحمات طاقت فرسای آنان، به یک دوراندیشی و آینده نگری درخشانی رسید، که تصمیم گرفت آن را با یک اقدام حساب شده، لباس عمل ببوشاند.

برای این منظور، در عین حالی که با سفارش آیه الله بروجردی به چاپ کتاب «خلاف شیخ طوسی» و «مفتاح الکرامة»، «جامع احادیث الشیعه» و «ایضاح الفوائد» اقدام نموده بود، بخشی از اموال خویش را برای تأسیس «بنیاد فرهنگ اسلامی» جهت چاپ و نشر کتاب اختصاص داد.

حاج محمد حسین کوشانپور، در حالی که از رهگذر چاپ و احیای کتاب ها و آثار شیعه، دعاها و مراجع دین، و دعاها و امداد دیدگان زیادی را همراه داشت، و پس از گذراندن عمری مفید و پربرکت - ۷۵ سال - با روحی آرام، جمله: **اللهی رضاً برضا ناک** را به زبان جاری کرد و به سال ۱۳۴۸ ش چشم از جهان فرو بست و در قم صحن بزرگ حضرت فاطمه معصومه (س) در مقابل ایوان آئینه در خاک آرامید.

ادامه راه

پس از درگذشت حاج محمد حسین کوشانپور، فرزند او حاج عباس (متولد آبان ۱۳۰۰ ش)، در اجرای وصیت پدر «بنیاد فرهنگ اسلامی حاج محمد حسین کوشانپور» را تأسیس کرد، تا سرمایه گذاری ها و زحمات یک عمر پدر را به نتیجه بهتر برساند. اما تأسیس چنین بنیادی، کار ساده ای نبود. کارشکنی رقیبان و بدخواهان، و از آن سخت تر مخالفت های دولتی نسبت به این گونه اقدامات فرهنگی، برای تأسیس و تشکیل، موانع فراوانی را به وجود آورد، و تلاش و شهامت و فداکاری فوق العاده ای را می طلبد.

ولی بالاخره، حاج عباس، با زحمات و پی گیری های فراوانی موفق می شود، بنیاد یاد شده را در تاریخ

۱۰. **إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَمْ يَجْعَلْ فِي شَيْءٍ مِمَّا حَرَّمَ دَوَاءً وَلَا شِفَاءً: وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۲۷۵.**

۲۹/۴/۱۳۴۹ ش، طی شماره/۱۱۲۰، با ارکان هیئت مؤتمنین و هیئت نظار، به ثبت برساند، و کار فرهنگی بنیاد را با استواری و دامنه وسیع تر ادامه دهد.

این بنیاد، با بکارگیری سرمایه مادی و استفاده از سرمایه های فکری و علمی مراجع نجف و قم و تهران و همکاری مخلصانه و فداکارانه فضلا و عالمان سخت کوش حوزه های علمی، موفق می شود، در زمینه های کلام و اصول عقاید، تفسیر قرآن کریم، فقه و احکام عملی، رجال، و حدیث، آثار ارزشمندی را تصحیح و تحقیق کرده، و با چاپ و نشر آن در حوزه های علمیة داخل و خارج، خدمات بسیار شایسته ای به جهان تشیع بنماید. به پاسداشت مؤسسين آن بنیاد، و عالمان بزرگواری که سالیانی از عمر خویش را برای نسخه یابی و تحقیق این آثار صرف نموده اند، به معرفی آنها و مراحلی که جهت احیای این آثار صورت گرفته، می پردازیم:

یادآوری می شود که پس از درگذشت مرحوم حاج عباس کوشانپور، که ۲۸/۱۰/۱۳۶۰ ش اتفاق افتاد، و در قبرستان «باغ بهشت قم» در مقبره خانوادگی به خاک آرمید، فرزندان آن مرحوم، حاج محسن و علی آقای کوشانپور، راه و کار بنیاد را ادامه داده، به تجدید چاپ بعضی از کتاب های قبل و چاپ آثار جدیدی پرداخته اند.

خدمات فرهنگی بنیاد فرهنگ اسلامی، به شرح زیر است:

الف) کلام و اصول عقاید

۱. دلائل الصدق فی نهج الحق، للامام، شیخ محمد حسن المظفر

درباره سیر تکاملی این کتاب، توضیحات زیر لازم است: علامه، حسن بن یوسف بن مطهر حلی، متولد ۲۶ رمضان ۶۴۸ و متوفای ۱۱ محرم ۷۲۶ق، برای سلطان محمد خدابنده، کتاب «نهج الحق و کشف الصدق» را براساس عقاید شیعه، در مورد توحید، عدل، نبوت، امامت و سایر مسائل اعتقادی شیعه، در دو جلد نوشته، و به سال ۱۳۴۴ هجری در نجف چاپ شده است.

- فضل الله بن روزبهان اصفهانی (متولد بین ۸۵۰ و ۸۶۰ و متوفای ۹۲۸ق) ۱۱ کتاب «نهج الحق...» را به طور کامل در ضمن کتاب خود «ابطال الباطل و إهمال کشف العاطل» آورده، و مطالب آن را رد کرده است.

- علامه محمد حسن بن محمد بن عبدالله بن محمد بن احمد بن مظفر نجفی (متولد ۱۳۰۱ و متوفای ۱۳۷۵ق) کتاب «نهج الحق» را متن قرار داده و جواب فضل بن روزبهان بر رد مطالب

کتاب «نهج الحق...» را ذکر نموده است. آنگاه مطالب این کتاب را کلمه به کلمه جواب داده، و نام این مجموعه را که با مقدمه ای پیرامون تراجم رجال حدیث و روایت «صحاح سته»، و احادیث زیادی از آنها آورده، و آن را به سال ۱۳۵۰ق، در دو جلد به پایان رسانده و نام آن را «دلائل الصدق» گذاشته است.^{۱۲}

- بر کتاب «دلائل الصدق» شیخ محمود، فرزند علامه محمد حسن مظفر، استاد فقه دانشکده فقه در نجف، و همچنین آیه الله شیخ طاهر بن راضی، از عالمان نجف، هفده صفحه مقدمه نگاشته، شرح زندگی مؤلف را آورده، و کتاب «دلائل...» ۲۵ رجب ۱۳۹۶ق، در نجف اشرف به چاپ رسیده است.

- کتاب دلائل الصدق اکنون از سه جلد تشکیل یافته، که در جلد اول مباحث توحید و عدل و نبوت، در جلد دوم مباحث امامت و فضایل امیر المؤمنین، و در جلد سوم سیره خلفا مورد بررسی قرار گرفته است، و مجموع صفحات آن به ۲۰۵۳ صفحه می رسد.

- بنیاد کوشانپور اعلام می دارد: جلد اول و سوم این کتاب نخست در تهران و جلد دوم آن در نجف چاپ گردیده بود؛ اما با توجه به هدف این مؤسسه، که احیای میراث فرهنگ اسلامی بوده، و این کتاب باید در سطح وسیعی منتشر شود، تا به دست رجال فکر در جهان اسلام برسد، این مؤسسه چاپ دوم این کتاب را به سال ۱۳۹۶ق، به وسیله مؤسسه «دارالعلم قاهره» پایتخت مصر، چاپ و منتشر ساخته است.

۲. کلم الطیب، در تقریر عقاید اسلام

به قلم حجة الاسلام والمسلمین، سید عبدالحسین طیب، متولد ۷ محرم ۱۳۱۲ و متوفای ۱۴۱۲ق در اصفهان، ۸۱۵ صفحه، شمارگان ۵ هزار، سال چاپ ۱۳۵۲ ش.

این کتاب، نخست در اصفهان با مقدمه هفده صفحه ای ناشر در سه جلد چاپ شده، و بنیاد کوشانپور عهده دار چاپ دوم آن در یک جلد با قطع وزیری گردیده.

محتوای کتاب را باب توحید، باب عدل، باب نبوت عامه و خاصه، باب امامت عامه و خاصه و مباحث معاد براساس اصول عقاید شیعه تشکیل می دهد.

۱۱. فرهنگ معین، اعلام، ج ۲، ص ۱۳۶۹.

۱۲. اللریعه، ج ۸، ص ۲۵۱.

۳. عمل الصالح

این کتاب، که در پایان «کلم الطیب» با ۷۸ صفحه چاپ شده است، اثر خامه سید عبدالحسین طیب است، و در آن مباحث مهم اخلاقی مثل ایمان و تقوا، و همچنین رذایل اخلاقی، براساس آیات قرآن و احادیث معتبر اسلامی، با شیوه ای استوار، به تحلیل و بررسی گذاشته شده است. شجره نامه مؤلف که با ۳۹ نسل به امام زین العابدین (ع) می رسد، نیز مطرح گردیده است.

۴. المسترشد فی إمامة امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب (ع)

تألیف العلامة الحافظ، محمد بن جریر بن رستم طبری امامی، متوفای اوایل قرن چهارم هجری، ۷۹۰ صفحه، وزیری، دوهزار جلد، ۱۴۱۵ ق.

این کتاب را محقق توانمند، جناب حاج شیخ احمد محمودی، از روی سه نسخه خطی و نسخه چاپ نجف تحقیق نموده، با افزودن مقدمه ای جامع در شرح زندگی مؤلف، و مأخذیابی احادیث پیرامون امامت علی بن ابی طالب (ع) در ۸۸ صفحه، همراه با هفت فهرست، طی سال ها تلاش، سامان داده، و در قطع و اسلوب مطلوبی انتشار یافته است.

ب) تفسیر قرآن کریم

۱. أطلیب البیان فی تفسیر القرآن

از آیه الله سید عبدالحسین طیب، متولد ۷ محرم ۱۳۱۲ و متوفای ۱۴۱۲ در اصفهان. این تفسیر، به زبان فارسی، مفید، استدلالی و همراه با پاسخ به شبهات است. در جلد اول آن تا آیه ۳۷ سوره بقره تفسیر شده است. مؤلف آن را تا ۲۹ ربیع الثانی ۱۳۸۲ ق نوشته، و بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور، چاپ دوم آن را به صورت افست، در قطع وزیری، با ۵۲۳ صفحه، در ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۹۳ ق، با ۳ هزار تعداد به چاپ رساند.

لازم به یادآوری است که این تفسیر ارزشمند به طور کامل، در چهارده جلد، توسط کتابفروشی اسلام تهران، انتشار یافته است.

۲. القرآن والعقل

تألیف سید نورالدین حسینی اراکی، متولد ۱۲۷۸ و متوفای ۱۳۴۱ ق، در اراک، قطع وزیری، ۳ جلد، ۱۵۹۸ صفحه، چاپ ۲۲ بهمن ۱۳۲۳ ش، تهران، شمارگان، ۲ هزار.

این تفسیر عمیق، تأیید و مقدمه مرحوم آیه الله العظمی حاج شیخ محمد علی اراکی (متولد ۲۴ جمادی الثانی ۱۳۱۲، و متوفای چهارشنبه ۲۶ جمادی الثانی ۱۴۱۵ ق، مطابق با ۹ آذر ۱۳۷۳) را بر پیشانی خود دارد. اضافه بر این، در پایان جلد اول

رساله ای از آیه الله اراکی، تحت عنوان: بحث فی ولایة مولانا امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (ع) و نبذة من بحث المعاد الجسمانی از صفحه ۵۳۱ تا ۵۷۲ آمده است.

مؤلف این تفسیر، به هنگام شروع جنگ اول جهانی و هجوم «متفقین» به کشورهای اسلامی از جمله عراق، و فتوای جهاد آیه الله سید محمد تقی شیرازی (متولد ۱۲۵۶ در شیراز و متوفای ۱۳ ذی حجه ۱۳۳۸ ق) علیه انگلیس برای دفاع از کیان اسلام به عراق می رود. مدت هیجده ماه در جبهه دفاع، در حالی که جز یک قرآن، کتاب و مأخذ مورد مراجعه ای همراه نداشته، این تفسیر عمیق را نوشته است. به همین دلیل مؤلف تا سوره «احزاب» را، در ۱۷ رجب ۱۳۳۶ ق، تفسیر کرده و به تفسیر سوره رعد، نحل، حج، بخشی از فرقان، شعراء، نمل، قصص، عنکبوت، روم، لقمان و تفسیر سوره سجده توفیق نیافته، یا این قسمت ها ناپدید شده است.

با این وجود، مرحوم آیه الله حاج شیخ محمد علی اراکی، به تاریخ ۲۸/۹/۱۳۵۲ ش، پیشنهاد چاپ آن را به حاج عباس کوشانپور داده، و تفسیر با مقابله و تصحیح آقایان: سید حسین موسوی کرمانی، حاج شیخ علی پناه اشتهاردی، به وسیله «بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور» به چاپ رسیده است. ۱۳

ج) فقه و احکام عملی

۱. ایضاح الفوائد فی شرح القواعد

تألیف شیخ ابی طالب، محمد بن حسن بن یوسف بن مطهر حلّی، متولد ۲۰ جمادی الاول ۶۸۲ و متوفای ۲۵ جمادی الثانی ۷۷۱ ق، قطع وزیری، ۴ جلد، ۲۵۷۸ صفحه، تاریخ چاپ ۱۳۸۷ ق، چاپخانه علمیه قم.

این کتاب، شرح کتاب «قواعد الاحکام» فقیه نامدار شیعه، علامه حسن بن یوسف بن مطهر حلّی (۶۴۸-۷۲۶ ق) پدر شارح است، که نسخه های خطی آن سال ها در کتابخانه ها خاک می خورد. خوشبختانه به دستور مرحوم آیه الله سید محمود شاهرودی-ره-و با تعلیق و تصحیح آقایان: سید حسین موسوی کرمانی، شیخ علی پناه اشتهاردی، و شیخ عبدالرحیم بروجردی، براساس مقابله با چهار نسخه خطی و چاپی «قواعد»

۱۳. رجوع شود به: القرآن والعقل، ج ۱، ص هج.

و نه نسخه خطی و چاپی «ایضاح الفوائد» به چاپ رسیده است. این مجموعه مهم فقهی، از کتاب «طهارت» تا پایان «دیات» را در بر دارد، مرحوم آیه الله نجفی مرعشی، در سال ۱۳۸۸ هجری قمری درباره اهمیت کتاب و مؤلف آن، و تأیید عمل مصححان مقدمه ای چهار صفحه ای دارد، و محققین نیز درباره مقام علمی مؤلف و شارح، روش تحقیق و تعلیق و تصحیح خویش، مقدمه دوازده صفحه ای بر کتاب نگاشته اند.

۲. کتاب الخلاف

تألیف ابو جعفر محمد بن حسن بن علی طوسی، متولد رمضان ۳۸۵ و متوفای محرم ۴۶۰ ق، قطع خشتی، ج ۲، ۱۴۰۱ ص، چاپ دوم: تهران، چاپخانه رنگین و تابان ۱۳۷۷ و ۱۳۸۲ ق. جلد اول این کتاب با تلاش و دستور آیه الله حاج آقا حسین ابرو جردی-ره- (۱۲۹۲-۱۳۸۰ ق) و مقدمه شش صفحه ای او به سال ۱۳۷۰ ه، و کوشش فراوان گروهی از علما و فضیلا بزرگ قم، از روی پنج نسخه مقابله و تصحیح شده است. همچنین دستور چاپ دوم جلد دوم آن را مرحوم آیه الله سید محمود شاهرودی-ره- در محرم ۱۳۸۲ داده است. جلد اول از کتاب «طهارت» تا «مزارعه» را با ۲۲۸۰ مسأله و جلد دوم از کتاب «احیاء موات» تا «کتاب العتق» را، با ۱۹۴۷ مسأله در بر می گیرد. لازم به یادآوری است که نسخه های چاپ شده کتاب «خلاف» عموماً مغلوط و بدون تحقیق است؛ بنیاد کوشانپور به ۱۳۶۳ ش تا کتاب «صلاة» تحقیق شده آن را به چاپ رسانید، اما توفیق ادامه چاپ بقیه آن را نیافت، تا اینکه نسخه تحقیق شده آن از سوی آقایان: سید علی خراسانی، سید جواد شهرستانی و شیخ مهدی طه نجف، با اشراف حاج شیخ مجتبی عراقی، به وسیله مؤسسه نشر اسلامی، وابسته به «جامعه مدرسین قم» در شش جلد قطع وزیری، به چاپ رسید.

۳. مفتاح الکرامة، فی شرح قواعد العلامة

تألیف فقیه نامدار شیعه، سید جواد بن محمد بن محمد حسینی عاملی نجفی، متولد حدود ۱۱۵۰ و متوفای ۱۲۲۶ ق، در نجف، رحلی، ۱۳۳۷ تا ۱۳۸۷ ق، چاپخانه رنگین کمان، تهران. این مجموعه عظیم فقهی و کم نظیر، شرح کتاب «قواعد الاحکام» علامه حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ ق) است، که در نجف اشرف نوشته شده است و از اول کتاب طهارت تا پایان «دیات» را شامل می شود. هشت جلد آن در مصر یافت شده، و با دو جلدی که در تهران به دست آمده، مجموعاً از ده جلد رحلی تشکیل می گردد، که به دستور مرحوم

آیه الله برو جردی تصحیح شده، و بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور، سرمایه گذاری و چاپ آن را به عهده داشته است.

۴. تعلیقات علی قصاص کشف اللثام

تألیف علامه عاملی صاحب مفتاح «الکرامة»، رحلی، ۲۱۰ ص. در پایان جلده مفتاح الکرامة به سال ۱۳۸۷ ق، چاپ شده است.

علامه عاملی، باب «قصاص» کتاب «کشف اللثام» تألیف بهاء الدین محمد بن حسن بن محمد اصفهانی، مشهور به «فاضل هندی» متولد ۱۰۶۲ و متوفای ۲۵ رمضان ۱۳۷ ق، در فتنه افغان در اصفهان را^{۱۴}، شرح نموده، محمد باقر حسینی شهیدی، تصحیح و مقابله آن را به عهده داشته، و حاج محمد حسین کوشانپور، با سرمایه گذاری و زحمات فراوان، طبق دستور آیه الله برو جردی، آن را در چاپ رنگین تهران، چاپ و منتشر نموده است.

۵. مصباح الهدی، فی شرح عروة الوثقی

تألیف علامه حاج شیخ محمد تقی آملی، وزیری، ج ۱، چاپ فردوسی، تهران، ۱۳۳۷-۱۳۵۰ ش.

این کتاب، از جمله شرح های عمیقی است که بر کتاب کم نظیر «عروة الوثقی» تألیف آیه الله سید محمد کاظم بن عبدالعظیم یزدی، متوفای اواخر ماه رجب ۱۳۳۷، توسط علامه محمد تقی بن محمد آملی، متولد چهارشنبه ۱۱ ذی قعدة ۱۳۰۴، و متوفای حدود ۱۳۹۰ ق، و مدفون در مشهد مقدس، نوشته شده است.

علامه آملی، به طوری که خود نوشته است در تهران به دنیا آمده و علوم مقدماتی را تحصیل نموده، آنگاه برای تکمیل علوم نقلی و عقلی، سالیانی را در محضر عالمان بزرگ نجف اشرف گذرانیده، سپس به تهران مراجعت نموده و همزمان با امامت جماعت در «مسجد مجد» به تألیف و تحقیق پرداخته، که از آثار چاپ شده وی، کتاب پیش گفته است.^{۱۵}

مصباح الهدی، کتاب «عمیق عروة الوثقی» را از «طهارت» تا «کتاب حج» طی یازده جلد با موشکافی شرح کرده، و این مجموعه هم، با سرمایه گذاری و تلاش فراوان مرحوم حاج محمد حسین کوشانپور، چاپ و رایگان در حوزه علمیه، توزیع گردیده است.

۱۴. الدرریمه، ج ۱، ص ۳۴۱.

۱۵. مصباح الهدی، ج ۱، ص ۴۹۴.

۶. رساله توضیح المسائل حضرت آیه الله بروجردی، در زمان حیات ایشان، با سرمایه «بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور» چاپ و رایگان توزیع شده است.

۷. رساله توضیح المسائل حضرت آیه الله سید محمود شاهرودی نیز، توسط این بنیاد چاپ و بین اهل ایمان، رایگان پخش گردیده است.

(د) رجال

۱. بهجة الأمال، فی شرح زیدة المقال

تألیف حاج مولا علی بن عبدالله بن محمد بن محب الله بن محمد جعفر علی یاری قراچه داغی تبریزی، متولد ۱۲۳۶، و متوفای ۱۳۲۷ ق، چاپ دوم، وزیری، ج ۷، ص ۴۳۴۵، چاپ علمی قم، رمضان ۱۳-۱۴۱۲، مطابق با فروردین ۱۳۷۱ ش. این اثر مهم رجالی، شرح کتاب زیدة المقال فی علم الرجال، تألیف سید حسین بن رضای حسینی بروجردی متولد ۱۲۲۸ و متوفای ۱۲۷۶ ق است، که مؤلف آن را با حذف مجاعیل و گروهی از علمای معاصر، در ۱۳۱۳ از جوزه، به سال ۱۲۷۰ به پایان رسانده است.

آنگاه، مولا علی بن عبدالله، آن را تکمیل و «منتهی الأمال» فی تسمیم زیدة المقال نامیده، سپس «منتهی» را در دو جلد و «زیده» را در ۳ جلد شرح نموده است، و مجموع پنج جلد را «بهجة الأمال فی شرح زیدة المقال» نامیده، و آن را به سال ۱۳۱۳ ق به پایان رسانده است.^{۱۶}

مرحوم آیه الله نجفی مرعشی به سال ۱۳۹۴ ق، شرح زندگی مؤلف را، در ۴۷ صفحه نوشته، و عنوان آن را «غایة الأمال، فی شرح صاحب بهجة الأمال» قرار داده است.

همان طور که در بالا اشاره شد، چاپ کنونی «بهجة الأمال...» را هفت جلد تشکیل می دهد، که در چاپ اول و دوم تعدادی از علما و فضلا، تخریح اسانید و تصحیح و مقابله آن را به ترتیب زیر، به عهده داشته اند:

ج ۱ ← محمد هادی یوسفی الغروی.

ج ۲ و ۳ و ۴ و ۵ ← سید هدایة الله مسترحمی جرقوه ای اصفهانی، به سال ۱۴۰۱ ق.

ج ۲ و ۴ و ۵ ← تجدید نظر و تصحیح: حاج شیخ احمد محمودی، به سال ۱۴۱۳ ق.

ج ۱ و ۶ ← تجدید نظر و تصحیح، شیخ جعفر حایری.

اما برای ج ۷، به عنوان مقابله گر و مصحح، کسی نامبرده نشده است.

۲. جامع الرواة

تألیف علامه حاج محمد بن علی اردبیلی، متوفای ۱۱۰۱ ق، در کربلا، وزیری، ج ۲، ص ۱۲۱۲، چاپ رنگین، ۱۳۳۱ ش. مؤلف این کتاب رجالی ارزشمند، از شاگردان علامه محمد باقر مجلسی (۱۰۳۷-۱۱۱۱ ق) است که در اصفهان می زیسته، و برای تألیف این اثر مدت بیست سال، تلاش طاقت فرسایی را بر خود هموار ساخته است.

جامع الرواة، مورد تأیید علامه مجلسی و تعداد زیادی از علمای بزرگ قرار گرفته و به دستور آیه الله بروجردی از روی نسخه کتابخانه دانشگاه تهران، از سوی گروهی از فضلاء حوزه علمیه قم، استنساخ، مقابله و تصحیح شده است و بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور، به چاپ و نشر رایگان آن اقدام کرده است.

(ه) حدیث

۱. جامع احادیث الشیعة، فی احکام الشریعة

ج ۱، رحلی، ۱۴۵+۳۸۶ ص، چاپ افست علمی، تهران، ۱۳۸۱ ق، تعداد دوهزار.

این کتاب، با تلاش و دستور مرحوم آیه الله بروجردی، و همکاری و زحمات ده ساله گروهی از علمای حوزه علمیه قم، از جمله حاج شیخ اسماعیل ملایری، و حاج شیخ علی پناه اشتهاردی پدید آمده است. مؤلفین در پی آن بوده اند که با استفاده از مجامع اصلی حدیثی و سایر آثار معتبر، و با توجه به نواقص کتاب «وسائل الشیعة» کتاب جامع حدیثی را، برای جامعه علمی شیعه، به وجود آورند.^{۱۷}

جلد اول این کتاب، از یک مقدمه ۱۴۵ صفحه ای، درباره شیوة تألیف و معرفی منابع، به سال ۱۳۸۱ ق، و کتاب «طهارت» را با ۳۸۱۱ حدیث دربر می گیرد. خطاطی آن را احمد بن محمد حسین نجفی زنجانى به عهده داشته، مرحوم حاج محمد حسین کوشانپور، با سرمایه خود آن را چاپ، و به طور رایگان میان حوزه های علمی توزیع نموده است.

۲. الجعفریات

به روایت محمد بن محمد بن اشعث کوفی، از علمای قرن چهارم ق، مصحح: احمد صادقی اردستانی، وزیری، ۴۴۲ ص، با ۲ هزار شمارگان در چاپخانه سلمان فارسی، قم ۱۴۱۶ ق.

۱۶. النویعة، ج ۳، ص ۱۵۹-۶۰، ج ۱۲، ص ۳۴ و ج ۲۴، ص ۹۹.

۱۷. خوشبختانه، با حمایت مالی مرحوم آیه الله خویی، و آیه الله سید علی سیستانی، و کوشش حاج شیخ اسماعیل ملایری، تا سال ۱۴۱۵ هـ (۱۳۷۳)

صده خریداری و توزیع رایگان چاپ آن برآمد، ولی متأسفانه چون این کتاب صادراتی شده بود! از مراجعه مکرر خود نتیجه‌ای نگرفت و همچنان نیاز بدان وجود داشت. ناچار بنیاد و مصحح، با توجه به محدودیت زمانی و امکانات، به تحقیق نسبی خود اقدام نمودند. با سپاس از برخی نقدهای دلسوزانه، امید است چاپ «قرب الإسناد» با تصحیح بهتری صورت گیرد.

۵. النوادر

تألیف سید فضل‌الله بن علی الحسنی الراوندی، متوفای حدود سال ۵۸۰ق، تحقیق و ترجمه: احمد صادقی اردستانی، رقععی، ۳۶۵ص، چاپ سلمان فارسی قم، ۱۴۱۸ق، ۱۳۷۶ش، شمارگان: ۲۵۰۰.

این کتاب، از روی نسخه چاپ نجف، ۱۳۷۰ق و چاپ قم، و با مراجعه به: الجعفریات، بحارالانوار، مستدرک الوسائل سه جلدی، و سایر منابع، مأخذیابی، عنوان‌بندی و تصحیح شده است. ۲۶ حدیثی که از چاپ نجف و قم اسقاط شده بود، تحت عنوان: مستدرک النوادر، در پایان آورده شد و مجموع احادیث آن به ۵۰۸ مورد رسیده است.

محقق، ۲۸ صفحه مقدمه فارسی و عربی در شرح زندگی و آثار مؤلف، بر کتاب افزوده، و همه احادیث به تقاضای ناشر و جمعی از طلاب، به فارسی برگردانده شده. و کتاب با یازده فهرست راهنما پایان می‌پذیرد.

یادآوری این نکته نیز لازم است که از پیشنهادات بعضی از برادران فاضل و صاحب نظر، که به تقاضای محقق درباره این کتاب و سایر آثار صورت گرفته، به یاری خداوند در تجدید چاپ استفاده خواهد شد.

به هر حال، تلاش‌های فرهنگی بیش از ۴۰ سال بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور که مورد توجه مراجعی چون آیات: بروجردی، شاهرودی، سید احمد خوانساری، اراکی، و مرعشی نجفی قرار گرفته، موجب گردیده که مؤسسين و مدیران فداکار آن،^{۱۸} عنوان کتاب‌های: کلامی و تفسیری و فقهی و رجالی و حدیثی شیعه را، با ۶۶ جلد، و ۴۷۵۰۰ شمارگان چاپ و احیا کنند، و نیز با خریداری و اهدای صدها جلد کتاب، معارف تشیع را گسترش دهند، این خدمات در خور ستایش و طلب مغفرت برای آنان، و برای همه همکاران آنان است.

شب ۱۸ رمضان المبارک ۱۴۱۹هـ

۱۸. برای تنظیم این نوشتار، از یادداشت «بنیاد» و منابع فراوان دیگری استفاده شده است که ذکر همه آنها موجب اطاله کلام می‌شود.

این کتاب حدیثی را یکی از علمای اسلام از هند به نجف آورد. شیخ نصرالله قزوینی به سال ۱۲۷۹ق، آن را استنساخ نموده، و همراه کتاب «قرب الاسناد» به دستور مرحوم آیه الله بروجردی، به سال ۱۳۵۹ق، در تهران و قم با خط سنگی به چاپ رسیده است.

مصحح، از روی همان نسخه، و مستدرک الوسائل چاپ سه جلدی، اقدام به مقابله و تصحیح و شماره گذاری احادیث نموده است. مع الاسف در عین مقابله و ملاحظه احادیث، مأخذ آنها را در پاورقی قید نکرده است. امید است نواقص آن در آینده مرتفع گردد.

۳. روضة المتقین، فی شرح من لایحضره الفقیه

تألیف مولا محمدتقی مجلسی، متولد ۱۰۰۳ و متوفای ۱۰۷۰ق در اصفهان، وزیر، چهارده جلد، ۷۶۲۵ص، چاپ دوم، ۱۴۰۶ تا ۱۴۱۳، ۳ هزار نسخه.

این کتاب، شرح کتاب «من لایحضره الفقیه» از کتب حدیثی اربعه، تألیف ابوجعفر محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه قمی، معروف به «شیخ صدوق»، متولد حدود ۳۰۶ و متوفای ۳۸۱ق، مدفون در «ری» می‌باشد، که مولا محمدتقی مجلسی، پدر علامه، محمد باقر مجلسی، بدان پرداخته است. من لایحضره الفقیه، در چهار جلد، دارای ۵۶۶ باب، و ۵۹۶۳ حدیث است، که تاکنون ۲۰ شرح و حاشیه بر آن نوشته شده، که از آن جمله شرح کامل «روضه المتقین» است، که به پیشنهاد و مقدمه شش صفحه‌ای آیه الله نجفی مرعشی، به سال ۱۳۹۳ق، و اشراف و تصحیح آقایان: سید حسین موسوی کرمانی، و حاج شیخ علی پناه اشتهاردی، و سرمایه گذاری حاج محمد حسین کوشانپور، دوبار چاپ و میان علمای سراسر کشور، رایگان توزیع گردیده است.

۴. قرب الإسناد

تألیف ابی العباس، عبدالله بن جعفر بن حسین بن مالک بن جامع الحمیری، معروف به ابی العباس قمی، از علمای حدود نیمه اول قرن سوم هجری، و از اصحاب امام حسن عسکری (ع) تحقیق: احمد صادقی اردستانی، وزیر، ۳۱۷ص، شمارگان دوهزار، چاپ سلمان فارسی، قم، ۱۴۱۶ق.

کتاب قرب الإسناد، به سال ۱۳۵۹ق، در تهران و قم با چاپ سنگی، به سال ۱۳۶۹ق در نجف، و در سال ۱۴۱۳ق در قم با تحقیق مناسبی چاپ شده بود. چاپ‌های قبلی این کتاب بسیار کمیاب بود و مورد نیاز حوزه‌های علمی. بدین جهت بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور در جهت پی گیری هدف خویش، در